

О. А. Янішевська

магістрант ННІ педагогіки

(Магістратура 8.18010020 "Управління

навчальним закладом "Житомирського державного

університету імені Івана Франка, м. Житомир)

Аналітична діяльність керівника навчального закладу

У статті проаналізовано зміст, мету, завдання та види аналітичної діяльності керівника навчального закладу. Акцентовано увагу на тому, що аналітична діяльність керівника навчального закладу повинна бути спрямована, перш за все, на забезпечення високої якості навчання і виховання підростаючого покоління.

Обґрунтовано, що аналітична діяльність керівника навчального закладу допомагає побачити слабкі сторони та визначити шляхи підвищення професійної майстерності педагогічного колективу.

Стрімкий розвиток українського суспільства й освіти сьогодні з усією очевидністю виявляє залежність ефективності праці керівника навчального закладу від рівня його професіоналізму, компетентності, використання інноваційних управлінських технологій. У зв'язку з цим дедалі актуальнішою стає проблема отримання вичерпних знань про тенденції у різних напрямках розвитку суспільства та стану справ у закладі освіти, тобто повної, об'єктивної, релевантної, адекватної, точної інформації, яка на підставі аналізу, кількісного й якісного оцінювання дозволить приймати ефективні управлінські рішення, визначати шляхи розв'язання проблем, обґрунтовувати напрями розвитку навчального закладу. А від цього, в свою чергу, залежить і ефективність діяльності сучасного закладу освіти в цілому.

Наукове управління навчальним закладом на сьогодні потребує цілеспрямованої взаємодії керівника, вчителя, учня, батьків, громадськості, яку здійснюють через реалізацію аналітичної функції. Значення педагогічного аналізу полягає у співставленні отриманих результатів із запланованими шляхами своєчасного надходження до адміністрації школи інформації про рівень викладання навчальних предметів, рівень знань, умінь і навичок учнів, їхньої творчої реалізації тощо. Ця інформація потребує наукового обґрунтування й узагальнення та оперативного врегулювання у процесі управління із урахуванням перспектив. При цьому реалізація аналітичної функції керівника в системі управління навчальним закладом дає можливість усебічно вивчити педагогічну діяльність учителів, що має вплив на зростання їхньої творчої активності і, як зазначав В. Сухомлинський, «стає найважливішим спонукальним засобом процесу самовиховання та самоосвіти педагога»[8].

Проблема аналітичної діяльності керівника навчального закладу повсякчас привертала увагу науковців. Їй присвячено роботи Є. Березняка, В. Бондаря, Л. Даниленко, Г. Єльнікової, Ю. Конаржевського, Н. Островерхової, М. Поташника, Т. Шамової та ін. Їхні роботи є

фундаментальними під час вивчення цієї функції, проте постійні зміни вимагають нового бачення, нових напрацювань, які б відповідали вимогам сучасної освітньої діяльності.

Вивчення науково-педагогічної літератури та стану проблеми на практиці засвідчило, що хоча аналітична функція є провідною серед інших функцій управління й основним засобом збирання, вивчення, оброблення, узагальнення інформації про діяльність закладу освіти та його складові, науковий підхід щодо здійснення аналізу спостерігаємо досить рідко. Це можна пояснити тим, що у педагогічній науці недостатньо розроблено проблеми теоретичного обґрунтування й апробації на практиці аналізу керівником загальноосвітнього закладу педагогічного процесу як технології. Зазначене спонукало до обрання теми дослідження «Аналітична діяльність керівника навчального закладу».

У наукових дослідженнях, присвячених означеній проблемі, стверджують, що педагогічний аналіз – це оброблення інформації, одержаної на уроці, позашкільному заході, під час навчального процесу в цілому. На більш високому рівні розуміння, аналіз – це вміння передбачати проблемні ситуації, прогнозувати їх і відповідно ставити завдання. Аналіз дає можливість прийняти обґрунтоване рішення. Педагогічний аналіз допомагає побачити слабкі сторони та визначити шляхи підвищення професійної майстерності педагогічного колективу. Систематичне ведення педагогічного аналізу, зрештою, забезпечує координованість усіх ланок педагогічного процесу, їхню взаємодію та розвиток усієї шкільної системи.

Л. Даниленко розглядає аналітичну діяльність керівника як основний інструмент управління школою [3]. Інформаційні уміння керівника Г. Єльнікова [4], О. Мармаза [5] вважають складовою діяльнісного компонента професійної компетентності, В. Маслов – операціональної діяльності [6, с. 12], І. Пархоменко – аналітико-рефлексивної [7]. Між тим всі дослідники дотримуються єдиної думки про виключну важливість цих умінь для ефективності управлінської діяльності.

Ефективність управління навчальним і виховним процесом багато в чому залежить від того, якою мірою керівником відомий реальний стан навчального процесу. Діяльність як педагогічного, так і учнівського колективів у школі керує директор спільно зі своїми заступниками. Отже, директор школи повинен керувати навчально-виховним процесом у відповідності до вимог сьогодення. Тому і аналітична діяльність керівника навчального закладу повинен бути спрямований, перш за все, на забезпечення високої якості навчання і виховання підростаючого покоління.

До змісту аналітичної діяльності керівника навчального закладу входять [1]: контроль за виконанням всеобучу, станом викладання навчальних предметів, якістю знань, умінь і навичок учнів, виконанням навчальних планів і програм, позакласною і позашкільною виховною роботою, організацією методичної роботи, веденням шкільної документації, виконанням наказів, розпоряджень, доручень.

Мета аналітичної діяльності керівника навчального закладу полягає в [2]:

- зборі оперативної інформації про стан керованих підсистем;
- поширенні педагогічного досвіду;
- підвищення рівня навчальних досягнень школярів;
- підвищення рівня вихованості учнів;
- своєчасному виявленні й виправленні, попередженні помилок, недоліків в організації й здійсненні навчально-виховного процесу;
- кваліфікованій допомозі педагогам у підвищенні педагогічної майстерності, в оволодінні сучасними технологіями, ефективними методами навчання і виховання.

Відповідно до значення аналітична діяльність керівника навчального закладу буває [6, с.12]:

багатоцільовою – тобто спрямована на перевірку різних питань (навчально-виховна, методична, науково-дослідна й експериментальна діяльність, удосконалення навчально-матеріальної бази школи, виконання санітарно-гігієнічних вимог, дотримання техніки безпеки та ін.);

багатобічна – застосування різних форм і методів контролю до одного й того самого об'єкта (фронтальний, тематичний, персональний контроль діяльності вчителів і т.п.);

багатоступінчаста – контроль одного й того самого об'єкта різними рівнями органів управління (роботу вчителя в ході освітнього процесу контролює директор, заступник директора, голова методичного об'єднання, представники управління освіти і т.д.).

Єдиної класифікації видів аналітичної діяльності керівника навчального закладу немає. У практиці роботи загальноосвітніх навчальних закладів найбільш поширеними є такі види аналізу: оглядовий, попередній, персональний, тематичний, фронтальний, класно-узагальнюючий

Оглядовий аналіз передбачає ознайомлення за короткий період зі станом справ у навчальному закладі (з професійним рівнем учителів, з роботою над загальноосвітньою проблемою та ін.). Він використовується на початку та в кінці навчального року. Завдання оглядового аналізу полягає у виявленні нового, передового в практиці роботи вчителів, а також тих труднощів, з якими зустрічаються окремі педагоги, і вироблення заходів для надання їм практичної допомоги.

Попередній аналіз спрямований на попередження можливих помилок учителя в підготовці та проведенні уроку, виховного заходу, занять гуртка, вивченні окремих тем, розділів навчальної програми. Попередній аналіз спрямований на попередження можливих помилок учителя в підготовці та проведенні уроку, виховного заходу, занять гуртка, вивченні окремих тем, розділів навчальної програми. Ця форма аналізу використовується в роботі з молодими та малодосвідченими вчителями. Наприклад, окремим вчителям важко правильно спланувати урок (доцільно вибрати тип уроку, форми і методи роботи з учнями, засоби навчання тощо).

Персональний аналіз застосовується для надання допомоги окремим педагогам, зокрема молодим і малодосвідченим вчителям, а також вчителям, які одержали рекомендації за наслідками атестації. Такий аналіз дає можливість вивчити недоліки в роботі вчителя (наприклад, в активізації пізнавальної діяльності учнів, в організації індивідуальних занять, виховної роботи з учнями, в дотриманні вимог єдиного мовного режиму, у використанні засобів навчання тощо) і надати йому необхідну методичну допомогу. Персональний аналіз – це не одноразова дія (проаналізував – надав допомогу). Керівник закладу вказує термін для виправлення недоліків, здійснює повторну перевірку роботи вчителя.

Тематичний аналіз – це аналіз розв'язання окремих педагогічних проблем. Він може переслідувати різну мету: контроль за станом викладання окремих навчальних предметів, за формуванням національної свідомості учнів, розвитком пізнавальної самостійності школярів, за організацією фронтальної, групової та індивідуальної роботи на уроці, здійсненням диференційованого підходу до учнів на уроках, за організацією перевірки і оцінки знань, умінь і навичок учнів, формування в них інтересу до навчання, за організацією навчально-виховного процесу в групі продовженого дня, за використанням міжпредметних зв'язків у процесі вивчення окремих навчальних дисциплін тощо.

Фронтальний аналіз використовується для перевірки в повному обсязі всієї системи роботи вчителя, групи вчителів. Він охоплює перевірку таких питань, як планування навчального матеріалу (календарне і поурочне), виховної роботи з класом, роботи гуртка, проведення уроків, позакласних заходів, участь у роботі методичного об'єднання вчителів, в інших формах методичної роботи, ведення шкільної документації (класних журналів, особових справ учнів, журналів роботи груп продовженого дня, гуртка, зошитів, щоденників тощо), організацією роботи з батьками учнів, обладнання класу-кабінету.

Класно-узагальнюючий аналіз передбачає вивчення впливу різних учителів на учнів одного класу. Керівник закладу освіти або його заступник з навчально-виховної роботи протягом кількох днів відвідує всі уроки в одному класі. Такий аналіз, як правило, здійснюється у слабших класах. Мета його – вивчити причини відставання учнів у навчанні, їх низької дисципліни. Такими причинами можуть бути відсутність єдиних вимог з боку вчителів, що викладають навчальні предмети в даному класі, перевантаження учнів домашніми завданнями, розрив між теоретичними знаннями і формуванням вмінь та навичок тощо.

Структура організації аналітичної діяльності керівника навчального закладу складається з таких етапів [4, с. 12]: 1) визначення мети і об'єкта аналізу; 2) складання плану аналізу; 3) вибір видів і методів аналізу; 4) констатування фактичного стану справ; 5) об'єктивна оцінка цього стану; 6) висновки, що випливають з оцінки даного стану; 7) рекомендації щодо підвищення ефективності навчально-виховного процесу або ліквідації недоліків; 8) повторний аналіз за виконанням рекомендацій.

У процесі організації, здійснення аналітичної діяльності керівника навчального закладу слід використовувати такі методи: відвідування уроків, позакласних заходів, спостереження, вивчення шкільної документації, рефлексії вчителя, бесіди, анкетування, тестування, здійснення моніторингу навчальних досягнень учнів, зрізи знань, і норми роботи вчителів, олімпіади, огляди, конкурси тощо.

Висока якість навчально-виховної роботи в школі можлива тоді коли в керівника достатньо фактів і спостережень для аналізу і відповідних висновків. Лише той керівник школи, який часто і систематично відвідує уроки і аналізує їх, може робити правильні висновки про якість навчально-виховного процесу. Варто пригадати із цього приводу слова В. Сухомлинського: «Урок у центрі уваги і турбот досвідченого директора. Досвід переконує, що відвідування і аналіз уроку найважливіша робота директора. Я зробив для себе правилом: поки не побував на двох уроках, вважаю, що сьогодні в школі нічого не робив. Якщо сьогодні нарада директорів, то це означає, що два уроки, які треба було відвідати сьогодні, будуть відвідані завтра» [8].

Таким чином, процес здійснення керівником навчального закладу аналізу результатів його діяльності потребує ґрунтовної підготовки, що полягає досконалому володінні технологіями педагогічного аналізу (формами, методами, прийомами тощо). Ефективність, своєчасність, оперативність, доцільність, конкретність педагогічного аналізу неможливі без наукового підходу до виконання такої функції. Ігнорування цього факту спричинить занедбання як аналізу результатів навчання, виховання, розвитку учнів, так і діяльності закладу освіти в цілому.

До перспектив подальших досліджень відносимо проблематику інноваційності при виконуванні аналітичної діяльності керівника навчального закладу.

Список використаних джерел та літератури

1. Петренко Л. М. Інформаційно-аналітична компетентність – невід’ємна складова керівника професійно-технічного навчального закладу [Електронний ресурс] / Петренко Л. М. – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/20492/1/152-Petrenko-246-247.pdf>
2. Біла Н. Розвиток управлінської компетентності керівника навчального закладу [Електронний ресурс] / Біла Н. – Режим доступу: <http://mp2.umo.edu.ua/wp-content/uploads/2012/04/>
3. Даниленко Л. І. Модернізація змісту, форм та методів управлінської діяльності директора загальноосвітньої школи : [монографія] / Л. І. Даниленко. - [2-е вид.]. - К.: Логос, 2002. - 140 с.
4. Єльнікова Г. В. Атестація керівників: проблеми і шляхи їх розв’язання / Галина Єльнікова // Управління освітою. – 2003. – № 21. – С. 12-13.
5. Мармаза О. І. Визначення рівня кваліфікації керівника школи / Олександра Іванівна Мармаза // Освіта і управління. – 1997. – Т.1. – № 4. – С. 59-63.

6. Маслов В. І. Психологічна основа моделі компетентності директора школи / Маслов В. І. // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2003. – № 1. – С. 12.

7. Пархоменко І. М. Оцінювання управлінської діяльності керівників загальноосвітніх навчальних закладів під час їхньої атестації : [наук.-метод. посіб. для працівників місцевих органів управління освітою] / Ірина Пархоменко. – Кам'янець-Подільський.: Аксіома, 2008. – 144 с.

8. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: В 5 т. Т. 1. / – Сухомлинський В. О. – Київ : Радянська школа, 1976. – 654 с.

О. Янишевская

Аналитическая деятельность руководителя учебного заведения

В статье проанализированы содержание, цели, задачи и виды аналитической деятельности руководителя учебного заведения.

Акцентируется внимание на том, что аналитическая деятельность руководителя учебного заведения должна быть направлена, прежде всего, на обеспечение высокого качества обучения и воспитания подрастающего поколения. Аргументировано, что аналитическая деятельность руководителя учебного заведения помогает увидеть слабые стороны и определить пути повышения профессионального мастерства педагогического коллектива.

О. Yanishevskaia

Analytical activity of the head of educational institution.

In the article is analyzed the content, goals, tasks and types of analytical activity of the head of educational institution. Focused the attention on analytical activity of the head of educational institution that helps to see the weaknesses and identify the ways of improvement the professional skills of the pedagogical collective.